



НАВЧАЛЬНО - НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ  
АГРОТЕХНОЛОГІЙ, СЕЛЕКЦІЇ ТА  
ЕКОЛОГІЇ

**ПДАУ**  
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ



**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Навчально-науковий інститут агротехнологій, селекції та екології**

**Кафедра селекції, насінництва і генетики**

**МАТЕРІАЛИ ІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ  
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

**“СУЧАСНІ НАПРЯМИ ТА ДОСЯГНЕННЯ  
СЕЛЕКЦІЇ І НАСІННИЦТВА  
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР”**

**м. Полтава, 29 березня 2024 р.**

УДК 631.527: 631.53

**Сучасні напрями та досягнення селекції і насінництва сільськогосподарських культур: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (29 березня 2024 року) / Редкол.: М.М. Маренич (відп. ред.) та ін. Полтава: ПДАУ, 2024. 134 с.**

У збірнику тез наведено результати наукових досліджень науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти Полтавського державного аграрного університету, а також здобувачів та науковців науково-дослідних установ НААНУ та закладів вищої освіти МОН України.

#### **РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:**

**Маренич М.М.** – директор навчально-наукового інституту агротехнологій, селекції та екології, професор кафедри селекції, насінництва і генетики, д. с.-г. н., професор;

**Тищенко В.М.** – завідувач кафедри селекції, насінництва і генетики, д. с.-г. н., професор;

**Білявська Л.Г.** – професор кафедри селекції, насінництва і генетики, д. с.-г. н., професор;

**Кулик М.І.** – професор кафедри селекції, насінництва і генетики, д. с.-г. н., професор;

**Баган А.В.** – доцент кафедри селекції, насінництва і генетики, к. с.-г. н., доцент;

**Шокало Н.С.** – доцент кафедри селекції, насінництва і генетики, к. с.-г. н., доцент;

**Криворучко Л.М.** – доцент кафедри селекції, насінництва і генетики, к. с.-г. н.;

**Юрченко С.О.** – доцент кафедри селекції, насінництва і генетики, к. с.-г. н., доцент;

**Рибальченко А.М.** – доцент кафедри селекції, насінництва і генетики, к. с.-г. н.;

**Барат Ю.М.** – доцент кафедри селекції, насінництва і генетики, к. с.-г. н., доцент;

**Четверик О.О.** – доцент кафедри селекції, насінництва і генетики, к. с.-г. н.;

**Рожко І.І.** – доцент кафедри селекції, насінництва і генетики, доктор філософії;

**Дінець О.М.** – асистент кафедри селекції, насінництва і генетики

Рекомендовано до друку засіданням вченої ради Навчально-наукового інституту агротехнологій, селекції та екології ПДАУ, протокол №8 від 24 квітня 2024 року.

## ЗМІСТ

### СЕКЦІЯ 1. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ У СЕЛЕКЦІЇ РОСЛИН

<b>Білявська Л.Г., Білявський Ю.В.</b> ВИДАТНОМУ ПОЛТАВСЬКОМУ СЕЛЕКЦІОНЕРУ – 80 РОКІВ	7
<b>Білявська Л.Г., Діянова А.О., Білявський Ю.В.</b> НАПРЯМИ ТА ЗАВДАННЯ СЕЛЕКЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СОЇ КУЛЬТУРНОЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	9
<b>Ярош А.В., Рябчун В.К., Солонечна О.В.</b> АДАПТИВНІСТЬ ЖИТА ОЗИМОГО ЗА ПАРАМЕТРАМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПЛАСТИЧНОСТІ ТА СТАБІЛЬНОСТІ В УМОВАХ СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	12
<b>Дупляк О.Т., Кобизєва Л.Н.</b> КВАСОЛЯ В УКРАЇНІ	15
<b>Самородов В.М., Халимон О.В.</b> ВНЕСОК В.Д. МЕДИНЦЯ (1924-2014) У РОЗВИТОК СОРТОВИПРОБУВАННЯ РОСЛИН В УКРАЇНІ	18
<b>Козаченко М.Р., Васько Н.І., Солонечний П.М., Наумов О.Г., Зимогляд О.В.</b> ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ В ХАРКІВСЬКІЙ СЕЛЕКЦІЇ ЯРОГО ЯЧМЕНЮ	20
<b>Самородов В.М., Халимон О.В.</b> ВАЛЕНТИН НІКОЛАЄВ (1889-1973) – ПЕРШОПРОХОДЕЦЬ СЕЛЕКЦІЇ ГЛАДІОЛУСІВ В УКРАЇНІ	23
<b>Гапон С.В., Ключник І.О., Сенкевич О.А.</b> СОРТОВЕ РІЗНОМАНІТТЯ ВИДІВ РОДУ <i>TARGETES L.</i> ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В ЛАНДШАФТНОМУ ДИЗАЙНІ	26
<b>Опара Н.М.</b> ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ СЕЛЕКЦІЇ	29
<b>Микитенко А.О., Криворучко Л.М.</b> СЕЛЕКЦІЯ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ ТА УКРАЇНІ	31
<b>Четверик О.О.</b> ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПАРЖІ В УКРАЇНІ	34

### СЕКЦІЯ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ СЕЛЕКЦІЇ І НАСІННИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР В УМОВАХ ЗМІН КЛІМАТУ. ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ МЕТОДІВ У ТЕХНОЛОГІЯХ СЕЛЕКЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ ПОЛЬОВИХ КУЛЬТУР

<b>Тищенко В.М., Дінець О.М.</b> ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАРКЕРНОЇ ОЗНАКИ «ТОВЩИНА СОЛОМИНИ ДРУГОГО МІЖВУЗЛЯ» ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В ТЕХНОЛОГІЇ СЕЛЕКЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ	36
--	----

Юрієм Володимировичем у 2003 році офіційно передано до Національного центру генетичних ресурсів рослин України зразки самоzapилених ліній кукурудзи, які включено до Національного генбанку України.

Скляр Юрій Володимирович є автором 29 наукових праць та методичних розробок. Має авторське свідоцтво на винахід «Спосіб відбору вихідних батьківських форм кукурудзи на посухостійкість» (1989 р.). Зарекомендував себе як здібний організатор, талановитий науковець і надзвичайно порядна людина.

Він брав активну участь у громадському житті – входив до комісії по виборах до Верховної Ради України, місцевих рад народних депутатів.

Ми щиро і сердечно вітаємо шановного ювіляра – Скляра Юрія Володимировича з 80-річчям. Бажаємо міцного здоров'я, довгих років життя, родинного затишку.

## **НАПРЯМИ ТА ЗАВДАННЯ СЕЛЕКЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СОЇ КУЛЬТУРНОЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

**Білявська Л.Г., професор кафедри селекції, насінництва і генетики,  
д. с.-г. н., професор**

**Діянова А.О., здобувач ступеня вищої освіти доктор філософії**

**Білявський Ю.В., к. б. н., старший науковий співробітник**

*Полтавський державний аграрний університет*

У 2008 році згідно рішення Міністерства аграрної політики України від 25.03.2009 р. №37-18-3-13/ 4746 У Полтавському державному Університеті створена наукова лабораторія «Селекції, насінництва і сортової агротехніки сої». За час її існування, була зареєстрована та виконувалася НДР «Створити нові високопродуктивні сорти сої адаптовані до умов Лісостепу України різних напрямів використання, з високою якістю продукції та розробити схеми їх насінництва і сортові технології вирощування» (2010-2020 рр.). За результатами, що отримані в ході виконання цієї теми, засновницею лабораторії захищена докторська дисертація. З 2021 року у лабораторії зареєстрована та виконується НДР «Створити конкурентоспроможні сорти сої різних напрямів використання для умов Лісостепу України» (2021-2025 рр.) [1-2].

Головною метою наукових досліджень лабораторії є виведення нових сучасних високоврожайних сортів сої, адаптованих до лімітуючих чинників, які мають місце у Лісостепу України, різного напрямку використання, з

відповідними показниками якості насіння, розробка елементів сортових технологій їх вирощування і схем ведення насінництва [3-5].

В процесі виконання наукових досліджень ми продовжуємо вивчати колекційний матеріал української та зарубіжної селекції; створювати новий вихідний матеріал, який повинен володіти стійкістю до несприятливих погодних умов (низька вологість повітря, підвищена температура повітря, різкі коливання температури повітря протягом доби та ін.), вилягання, розтріскування бобів, а також стійким проти хвороб і шкідників, мати відповідну до напряму використання якість насіння та низьку вологість насіння перед збиранням врожаю та ін. Також, продовжуємо дослідження з питань виведення сортів зернового, кормового, харчового напрямів використання; проводимо розробку і удосконалення окремих елементів технології вирощування сої (застосування протруйників, біопрепаратів, стимуляторів росту та ін.), а також займаємось удосконаленням технології виробництва високоякісного насіння сої.

Також надаємо насіння сортів сої для проведення екологічного та виробничого випробування в умовах Полтавської, Вінницької, Сумської областей. Співробітники лабораторії також задіяні у виробництві первинних ланок базового насіння зареєстрованих на ПДАУ сортів сої Алмаз і Антрацит насіння яких університет реалізує суб'єктам насінництва, які паспортизовані на виробництво базового насіння. В рамках виконання госпдогвірної теми «Первинне насінництво сортів сої Адамос і Александрит умовах недостатнього зволоження», замовником якої є ФГ «Грига» проводимо необхідні роботи по насінництву в умовах цього господарства.

В останні роки на територію України щорічно ввозиться зарубіжними фірмами багато нових ліній та сортів сої. Їх активно вивчають у всіх ґрунтово-кліматичних зонах України в тому числі у в Полтавській області. Іноді співробітників лабораторії запрошують провести обліки і спостереження рівня прояву господарсько-цінних ознак й провести аналіз результатів отриманих на такого виду випробувальних посівах. Саме це дає нам можливість ознайомитись з новими розробками української та зарубіжної селекції.

Аспіранти професора Білявської Л.Г. проводять свої наукові дослідження в умовах ФГ «Грига» Полтавського району Полтавської області, я яким заключено відповідний договір.

В результаті селекційних досліджень в лабораторії створено унікальний вихідний матеріал сої, який використовується для виведення сортів різних напрямів використання. Виробничникам надаються практичні рекомендації з удосконалення елементів технології виробництва насіння у господарстві.

Так, на сьогодні, перед нами стоять такі завдання:

- формування селекційного матеріалу з підвищеною стійкістю до посухи;
- моніторинг ураження рослин хворобами та шкідниками,
- визначення показників господарської придатності зареєстрованих сортів сої в умовах господарства;

- створення сортів різних груп стиглості,
- встановлення оптимальних строків сівби, норми висіву, густоти стояння для рослин нових сортів;
- визначення відсотку виходу насіння після доробки;
- визначення біохімічних показників насіння нових сортів.

Новим напрямом наукової роботи лабораторії – створення вихідного матеріалу і виведення сортів овочевої сої. Актуальність такого селекційного продукту все частіше звертає на себе увагу [6].

Головною особливістю цього новоствореного селекційного матеріалу – відсутність опушення на всіх частинах рослини [7]. Кращі лінії володіють комплексом господарсько-цінних ознак і властивостей: врожайність 2,0-3,0 т/га, вегетаційний період – 95-130 діб, стійкість проти фузаріозу та бактеріозу (9 балів), стійкість до осипання (9 балів), а також вміст білку 39-42% і жиру 19-22%. Вони також володіють високою посухостійкістю. Новостворені лінії без опушення мають різний колір насінневої шкірки - чорний, коричневий, рудий, зелений, жовтий та ін.

Таким чином, параметри отриманих зразків та ліній сої допоможуть оптимізувати селекційний процес, відібрати зразки з цінними зерновими та харчовими характеристиками й створити нові сорти різних напрямів використання. В поточному році три лінії передачі нами на державну кваліфікаційну експертизу з метою одержання прав на них. Нині нами проводиться ретельна підготовка відповідної документації та зразків насіння.

### **Список літературних джерел**

1. Білявська Л.Г., Пилипенко О.В., Діянова А.О. Історія та розвиток селекції сої на Полтавщині. *Селекційно-генетична наука і освіта: Тези доп. Міжнар. наук. конф.* (19 березня 2013 р.). Умань. 2013. С. 12–13.

2. Білявська Л.Г., Білявський Ю.В. Історичні аспекти селекції сої та її впровадження на Полтавщині. *Сучасні напрями та досягнення селекції і насінництва сільськогосподарських культур: матеріали і всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої 75-річчю заснування кафедри селекції, насінництва і генетики / редкол.: М. М. Маренич (відп. ред.) та ін. Полтава: ПДАУ, 2023. С. 17-19.*

3. Білявська Л.Г. Сучасні напрями та завдання в селекції сої. *Вісник Полтавської державної аграрної академії.* 2009. №2. С. 38–40.

4. Білявська Л.Г., Пилипенко О.В., Діянова А.О. Становлення, стан та перспективи селекції сої на Полтавщині. *Корми і кормовиробництво.* 2011. Вип. 69. С. 96–100.

5. Пилипенко О.В., Брижак Я.В., Білявська Л.Г., Білявський Ю.В. Напрями та досягнення у насінництві сої. *Урожайність та якість продукції рослинництва за сучасних технологій вирощування, присвячена пам'яті професора Г. П. Жемели : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції* (м. Полтава, 30 верес. 2022 р.). Полтава : ПДАУ, 2022. С. 124–127.

6. Білявська Л.Г. Результати досліджень наукової лабораторії селекції, насінництва і сортової агротехніки сої в ПДАУ МОН України. *Сучасні напрями та досягнення селекції і насінництва сільськогосподарських культур: матеріали і всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої 75-річчю заснування кафедри селекції, насінництва і генетики / редкол.: М. М. Маренич (відп. ред.) та ін.* Полтава: ПДАУ, 2023. С. 11–14.

7. Білявська Л.Г., Діянова А.О. Специфічні завдання в селекції сої овочевої. *Сучасний стан та перспективи розвитку овочівництва (до 70-річчя заснування інституту та пам'яті видатного вченого П.Ф. Сокола) : Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (26 липня 2017 р., сел. Селекційне Харк. обл.).* Інст-т овочівництва і баштанництва НААН. Пляда, 2017. С. 43–45.

## **АДАПТИВНІСТЬ ЖИТА ОЗИМОГО ЗА ПАРАМЕТРАМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПЛАСТИЧНОСТІ ТА СТАБІЛЬНОСТІ В УМОВАХ СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ**

**Ярош А.В., старший науковий співробітник, к. с.-г. н.**

**Рябчун В.К., заступник директора з наукової роботи з генетичними ресурсами рослин, к. б. н., старший науковий співробітник**

**Солонечна О.В., провідний науковий співробітник, к. с.-г. н., старший науковий співробітник**

*Інститут рослинництва імені В.Я. Юр'єва НААН, Національний центр генетичних ресурсів рослин України*

Серед необхідних підходів щодо інтенсифікації виробництва вітчизняної продукції є створення нових комплексно-цінних сортів і гібридів різних сільськогосподарських культур, адаптованих до агроекологічних умов їхнього вирощування. Впровадження до виробництва високоврожайних сортів з необхідними параметрами адаптивних властивостей, щодо певних умов культивування, дозволяє зводити до мінімуму небажані втрати врожаю від впливу широкого спектру стресових факторів навколишнього середовища [1].

Жито (*Secale cereale* L.), завдяки поживній цінності та різноманітності технологічних напрямків використання, посідає важливе, універсальне місце в зерновому балансі агропромислового виробництва України. Корисність житнього хліба для здоров'я людини визначається вмістом незамінних амінокислот (лізину, аргініну, фенілаланіну) та різних груп вітамінів, зокрема: В<sub>1</sub>, В<sub>2</sub>, В<sub>6</sub>, РР, С, а також ненасичених жирних кислот, здатних інтенсивно розчиняють в організмі людини холестерин [2, 3]. *S. cereal* L. широко використовується у тваринництві як